
Referanser: MKR 14/08, 36/14, 07/15, 32/15, KR 47/15, 51/15, SKR 19/15, KM 11/06,12/06, 07/12, 11/13, 15/16 UKM 04/15

Arkivsak: 14/6437 - 4 SI379 (16/14208)

Saksdokumenter:

KM 15/16: Religionsmøte og dialog – KM-komiteens merknader og KMs vedtak

Oppfølging av KM-saken om Religionsmøte og dialog

Vedtaket i KM-sak 15/16 er en bekreftelse på betydningen av det dialogarbeidet som har vært gjort fra kirkens side gjennom årene, men er også i sterk grad en oppfordring til økt arbeid med tros- og livssynsdialog. Kirkemøtevedtaket uttrykker ønsket om en bred satsing på dialog med et særlig fokus på lokalmenigheter og på å utvikle kompetansenettverk og sentre i landets bispedømmer. Vedtaket vektlegger også behovet for økt kompetanse og erfaringsutveksling fra dialogarbeid gjennom nettverk, men også ved at mange kirkelige organisasjoner og institusjoner oppfordres til å dele erfaringer og løfte den faglige satsingen på feltet.

Mellomkirkelig råd (MKR) er en av aktørene som har arbeidet lenge innen feltet *dialog*, og sekretariatet vil nå utarbeide en plan for oppfølgingen av kirkemøtevedtaket. MKR får denne planen til orientering på sitt møte i oktober.

På dette møtet gis rådet mulighet til å kommentere oppfølgingen av kirkemøtesaken, og sekretariatet ønsker innspill særlig på de vedtakspunktene som angår bispedømmene og lokalmenighetene:

- Hvordan kan MKR være med på å tilrettelegge for et «landsdekkende nettverksarbeid i samarbeid med andre lokale, regionale og nasjonale partnere»? (Jf. vedtakspunkt 1).
- På hvilken måte kan MKR være med på å bidra til at «erfaringene mange lokalmenigheter og kirkelige organisasjoner har med flerreligiøse og flerkulturelle miljøer» (vedtakspunkt 2) blir samlet og tilgjengeliggjort for andre i kirken?
- Hvordan kan MKR bidra til lokalt dialogarbeid og refleksjon rundt dette – slik det fremkommer i vedtakspunkt 3 (skape møteplasser, bruke dialogisk metode i gudstjenesteliv og forkynnelse, åpenhet og gjestfrihet overfor annerledes troende, dialogisk metode i diakonalt arbeid, dialog og trosopplæring og synliggjøring av dialogarbeid i planer og rapporter)?

- Hvilken utforming kan «ressursmaterieell om kultur møter og dialog til bruk i trosopplæring både for barn, unge og voksne» ha? (Jf. vedtakspunkt 4). Og hvordan når vi de ulike målgruppene med det som i komiteens merknader blir kalt «et jordnært språk som er tilgjengelig for alle i menighetene»? (Jf. merknad 4).
- Er det i MKRs mandat å tematisere «indrekirkelig» dialog og eventuelt spørre Samisk kirkeråd om et mulig samarbeid om dette med tanke på utfordringen fra Samisk kirkeråd om å «legge til rette for samtaler om kristen tro og samisk spiritualitet»? (Jf. vedtakspunkt 5).

Forslag til vedtak

MKR ber sekretariatet ta med seg følgende innspill i arbeidet med oppfølgingen av kirkemøtesaken om religionsmøte og dialog:

.....

KM 15/16 Religionsmøte og dialog

Kirkemøtekomiteens merknader

Komiteen stiller seg i all hovedsak bak det fremlagte dokumentet. Komiteen ser at det foregår mye godt dialogarbeid i Den norske kirke lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Dette ønsker komiteen å løfte frem.

1. Avgrensning av saken

- Komiteen er glad for det særskilte fokuset på religionsmøte og dialog, og den avgrensning som saksdokumentet tydeliggjør. Samtidig ser komiteen behov for, slik saksdokumentet også sier, å arbeide videre med vårt forhold til kristne med annen kulturbakgrunn enn vår egen («migrantkristne»). Her ser komiteen at det er mange paralleller til tematikken i «Religionsmøte og dialog» som det er viktig at Den norske kirke arbeider med. Komiteen oppfordrer derfor Kirkerådet til å arbeide videre med saken «Kristne innvandrere og menighetene i Norge» (KM-sak 07/09), med sikte på behandling i Kirkemøtet. I dialogen med annerledes troende er det også viktig at vi som kristne står sammen med våre kristne søsken som kommer fra andre kulturer.

2. Dialog er en del av kirkens misjonsoppdrag

- *«Dialog er et møte ansikt til ansikt mellom likeverdige parter uten skjulte hensikter. Jeg går inn i dialog, ikke for å forandre den andre, men for å ta del i den gjensidige forandring som kan skje gjennom et møte.»*
Komiteen deler dialogsenteret Emmaus positive dialogforståelse.
- Arbeid med dialog med annerledes troende springer ut av vår kristne tro og vårt kall. Komiteen ønsker særlig å trekke frem formuleringen fra Edinburgh-jubileet i 2010: *«Vi husker på Kristi offer på korset og hans oppstandelse for verdens frelse, vi som har mottatt Den hellige ånds kraft. Derfor er vi kalt til autentisk dialog, respektfullt engasjement og ydmykt vitnesbyrd blant mennesker av annen tro – og av ingen tro – om Kristus som den eneste/eneste. Vårt virke preges av frimodig tillit til evangeliet; bygger vennskap, søker forsoning og praktiserer gjestfrihet.»*
- Komiteen mener saksdokumentet gir en god beskrivelse av forholdet mellom misjon (i betydningen evangelisering) og dialog og synliggjør hvordan begge deler inngår i kirkens misjonsoppdrag.
- Komiteen er glad for at forholdet til misjon løftes frem i saksfremstillingen, og for måten KM-sak 07/12 «Misjon til forandring» er blitt fulgt opp. Komiteen ser at det er behov for en kritisk selvrefleksjon om vår misjonshistorie, men at det samtidig er viktig å vektlegge de siste årenes positive utvikling i misjonsforståelsen. Det er viktig at vi på en nyansert måte fremstiller vår misjonshistorie og dens positive og negative sider.
- Det er en nær sammenheng mellom religionsdialog og tros- og livssynsfrihet, slik det fremkommer i retningslinjene til Oslo-koalisjonens «Missionary Activities and Human Rights: Recommended Ground Rules for Missionary Activities» (2009). Disse er blitt til i et samarbeid mellom ulike tros- og livssynssamfunn, inkludert kristne misjonsorganisasjoner.

- Komiteen ønsker – med et blikk fra de nasjonale minoriteter i Norge og fra samisk ståsted – å løfte frem perspektivet om at *«misjon må sees i sammenheng med religions- og ytringsfriheten. Derfor henger misjonsarbeidet så nært sammen med arbeidet for å sikre friheter og å arbeide – ikke bare for forfulgte kristne – men for alle som forfølges for sin tros skyld. Ved å synliggjøre disse sammenhengene kan man imøtegå gamle fordommer om at misjon handler om å påtvinge andre sitt eget livssyn uten respekt for deres kultur og tro.»* (s. 16, andre avsnitt i saksfremstillingen).

3. Folkekirken og det tros- og livssynsmangfoldige samfunn

- Komiteen mener at det fremlagte sakspapiret på en god måte tydeliggjør de utfordringer folkekirken står overfor i det tros- og livssynsmangfoldige samfunnet. Kirken har et særlig ansvar og kan være med å legge til rette for tros- og livssynsdialog til beste for hele samfunnet. Det begrunner behovet for arbeid med dialog – også kirkelig forankret dialog.
- Komiteen ønsker å understreke at med Grunnlovens paragraf 2 har staten fortsatt en religiøs og livssynsmessig forankring selv om den ikke lengre er konfesjonsbundet.
- I arbeidet med dialog er det viktig – også når vi deler tro – å ha et særlig fokus på folkekirkens medlemmer som har særskilt spirituelt arv knyttet til sin kultur. Det gjelder flere av våre nasjonale minoriteter. Også samene som urfolk har levd som et kristent folk i generasjoner, og samenes kulturelle kontakt med kristendommen går svært langt tilbake i tid med både katolsk og ortodoks innflytelse i tillegg til den lutherske. Til tross for dette har man i deler av den samiske befolkningen fram til i dag holdt på kulturelle og religiøse tradisjoner som står i kontinuitet med tradisjonell samisk religiøsitet. Det kan handle om hvordan man forholder seg til og kommuniserer med landskap og steder, f.eks. ved å be om overnattingstillatelse, hvordan man velsigner i forbindelse med utmarkshøsting, hvordan man forholder seg til tegn, drømmer og syner og hvordan man praktiserer helbredelse.
- Komiteen ønsker å vektlegge kirkens engasjement i dialog som et samfunnsengasjement, der trygghet, fred og forsoning er frukter av det arbeid som gjøres med tros- og livssynsdialog. Komiteen vil særlig trekke frem fellesuttalelsene fra Mellomkirkelig råd og Islamsk Råd Norge fra 2007 («Felleserklæring om trosfrihet og konvertering») og 2011 («Fellesuttalelse mot religiøs ekstremisme») som to gode eksempler på at godt og langsiktig dialogarbeid er med på å fremme forståelse mellom tradisjoner til det beste for samfunnet.
- I en situasjon med raske samfunnsendringer bør kirken være med på å skape gode rom for møter mellom mennesker og samtale og refleksjon om utfordringer vi står overfor. Dette er blitt aktualisert gjennom flyktnings situasjonen. Her er det særlig viktig å trekke fram gode initiativ fra lokalmenigheter i hele landet for å integrere mennesker i en vanskelig situasjon.
- I møte med raske samfunnsendringer kjenner mange en usikkerhet for fremtiden. Kirken må derfor være med på å skape arenaer for åpne samtaler om dette. I forlengelse av dette kan tros- og livssynsdialogen være med på å forebygge fremmedfrykt. Noen er redde for hva islam gjør med det norske samfunn, hvordan flyktnings situasjonen vil utvikle seg og hva ekstreme holdninger kan føre til. Komiteen finner at disse temaene må løftes fram og arbeides videre med.
- Dialog trengs for å forebygge og bekjempe radikaliserings og ekstremisme.

4. Kompetansebygging og refleksjon

- Komiteen mener at det fremlagte sakspapiret er et godt utgangspunkt for å utarbeide ressursmaterieell for å formidle innholdet i begreper som f.eks. «dialog», «dialogisk metode», «religionsteologi», «dialogteologi», osv. Komiteen oppfordrer Mellomkirkelig

råd og Samisk kirkeråd til å utvikle materiell som gir en innføring i disse begrepene og som gir praktiske tips og råd til menighetene for deres arbeid med dialog. Komiteen ser det som svært viktig at slikt materiell utformes med et jordnært språk som er tilgjengelig for alle i menighetene.

- Komiteen vil foreslå at det opprettes en ressursbank for lokalmenighetene hvor det kan hentes inspirasjon og erfaringer til lokalt dialogarbeid.
- Mye godt materiell er allerede tilgjengelig og komiteen vil særlig oppfordre til bruk av boken «Dialogteologi på norsk» og ressursmateriellet for konfirmanter og ungdommer, ««Homo-hore-jøde-terrorist-svarting» - Sier vi».
- Det finnes store lokale kulturforskjeller i Norge. Dette påvirker også tros- og livssynsdialogen, som får et lokalt preg og synliggjør regionale kompetansemiljøer som tilrettelegger for erfaringsutveksling, og nettverk hvor de lokale forholdene blir forstått og tatt på alvor.
- Det er svært viktig å reflektere over skjevhet i maktforholdet i møter med våre dialogpartnere. Vi som tilhører majoritetskirken må være klar over at vi er i en særskilt privilegert situasjon med stor tilgang av ressurser og kompetanse, som vi tar med oss inn i religionsmøter og dialog.

5. Barn, unge og dialog

- Kirken må gi barn og unge kunnskap om kristen tro og hjelp til å fortolke og forholde seg til andre religioner og livssyn. Livstolking og livsmestring handler ikke minst om å finne sin egen identitet i et mangfold av ulike livssyn. Trosopplæringen må hjelpe barn og unge til å lage meningsfulle forbindelser mellom det de lærer på skolen og det kirken lærer. De må bli trygge i egen tro og få kunnskap og gode erfaringer som setter dem i stand til å forholde seg til andre med annet tros- eller livssyn.
- Barn og unges erfaringer med religionsmøte er en ressurs som skal tas på alvor og som vi kan lære av. Trosopplæringen må legge til rette for at barn og unge får reflektere over sine egne erfaringer.
- Det er klare behov for lokal tilpasning av dialog i trosopplæringen – alt etter behov og kompetanse.
- Det er behov for å differensiere mellom forskjellige aldergrupper med tanke på dialog med annen tro eller overbevisning og pedagogiske virkemidler i tros møter.
- Det er behov for å vektlegge konkrete uttrykk for kristen tro og identitet i formidlingen til barn, unge og voksne: diakonal praksis, symboler, tradisjoner, mat og drikke, uttrykk for fellesskap, både kristent fellesskap og fellesskap «på tvers», osv. Her kan møter med andre tradisjoner eller erfaringer med andre tradisjoner spille inn på en positiv måte i vår egen trosopplæring, som en positiv «speiling» av andres trospraksis (jfr. UKM-sak 04/15).
- Komiteen ser betydningen av å tematisere dialog for de eldste aldersgruppene trosopplæringen skal nå. Komiteen ser igjen at det er ulike lokale behov, men er samtidig tydelig på at ungdom i Den norske kirke må få oppleve at deres egen hverdag og erfaringer – med stort mangfold i klasserom og venneflokk – tas på alvor i samtaler om egen tro og identitet.

6. Dialog, identitet og fordommer

- Komiteen ser at møteplasser for samtaler om tro og identitet – særlig blant ungdom – finnes på stadig flere steder og i ulike former. Komiteen ønsker å minne om dette, og oppfordrer til å tenke nytt om hvor det i kirkelig regi kan legges til rette for samtaler om tro og identitet på tvers av religioner og livssyn, og hvordan ungdommers egen kompetanse på slike dialogarenaer kan komme andre til gode.

- Komiteen ser at utviklingen av sosiale tjenester på nett har store følger for hvordan vi kommuniserer med hverandre, både positivt og negativt. Hatefulle ytringer og mobbing på nett er en av de mest alvorlige negative sidene ved sosiale medier. Særlig barn og unge er utsatt for dette. Mange av disse ytringene knytter seg til mangel på kunnskap og fordommer om tros- eller livssynstilhørighet og identitet.
- Dialog kan være et av mange virkemidler for å motarbeide slike holdninger – også via de samme sosiale medier. Her ønsker komiteen særlig å vektlegge at slike holdninger uttrykkes, arves og videreføres fra voksenverdenen.

7. Erfaringsutveksling og nettverk

- Komiteen ønsker å understreke at satsingen på dialog bør finne sted i alle bispedømmer og forankres i menigheter over hele landet. Komiteen ønsker en offensiv satsing på kompetansebygging om religionsdialog. Derfor bør det være kirkelige sentre for tros- og livssynsdialog i alle bispedømmer. I de bispedømmer der det i dag ikke finnes et slikt senter, bør det etableres. Etablering kan gjøres gradvis gjennom midler til stillinger som er dedikert til arbeidet med dialog, nettverksbygging og kompetanseheving innen feltet. Skal vi som kirke være samfunnsrelevante og i takt med utviklingen er dette et svært viktig arbeid som det haster å etablere strukturer og kompetanse på i hele landet.

8. Økt satsing på kirkelig dialogarbeid

- Komiteen vil vektlegge betydningen av sentralkirkelige initiativ og ansvar for feltet. På sikt vil en økt satsing på dialog trolig kreve økte ressurser, og dette bør synliggjøres i kirkens strategiske satsing. Samtidig bør de positive regionale erfaringene fra dialogsentrene med en samarbeidsmodell om økonomien (eksterne og interne finansieringskilder) videreføres.

Kirkemøtets vedtak

Som kristne er vi kalt til å vitne om evangeliet om frelsen i Jesus Kristus med det sikte å innby mennesker til kristen tro og fellesskap. Dette skal vi gjøre samtidig som vi møter alle mennesker, uansett hvilken tro de har, med respekt og nestekjærlighet.

Kirkemøtet verdsetter de tros- og livssynsdialogene som skjer i dag. Dialog og dialogisk tilnærming til mennesker med annen tro styrker og utdypet vår egen tro og gjør oss bedre i stand til å utføre kirkens oppdrag, både som en bekjennende og diakonal kirke.

Mennesker med ulik tro og livssyn deler mange av de samme livsvilkår og hverdagslige erfaringer. Dialog er nødvendig for å skape gode mellommenneske-lige relasjoner og et godt og fredelig samfunn hvor religion spiller en konstruktiv samfunns-byggende rolle.

Vi står overfor store utfordringer – for eksempel knyttet til miljø, flyktninger og utvikling av velferdssamfunnet – som vi må løse i fellesskap. Dialog og samhandling er redskaper for å motvirke fordommer, fremmedfrykt og religiøs ekstremisme.

Dialogen bidrar til selvinnsikt og refleksjon, og øker evnen til nytenkning og endring. Dette setter oss bedre i stand til å leve sammen i kirken – og i storsamfunnet – med et mangfold av meninger og tradisjoner.

Kristendommen er den kulturbærende religiøse tradisjonen i vårt land. Det gir Den norske kirke styrke og muligheter til å spille en viktig samfunnsrolle. Folkekirken har et ansvar for å fornye og ta vare på kulturarven i et konstruktivt samspill med andre kirkesamfunn, tros- og livssynsamfunn og myndighetene. Sammen med dem vil kirken være med å legge til rette for et livssynsåpent samfunn hvor alles tros- og livssynsfrihet ivaretas.

1. Kirkemøtet ber Kirkerådet og bispedømmerådene arbeide for flere dialogsentre i våre bispedømmer. Kirkemøtet ønsker at dette skal skje i et landsdekkende nettverksarbeid i samarbeid med andre lokale, regionale og nasjonale partnere. De positive regionale erfaringene fra dialogsentrene med en samarbeidsmodell om økonomien (eksterne og interne finansieringskilder) videreføres.
2. Kirkemøtet vil løfte fram de erfaringene mange lokalmenigheter og kirkelige organisasjoner har med flerreligiøse og flerkulturelle miljøer. Misjonsorganisasjoner, barne- og ungdomsorganisasjoner og andre som har lang dialogerfaring, slik som de kirkelige dialogsentrene, Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA), Kirkens Nødhjelp, Norske kirkeakademier og Kirkens Bymisjon, oppfordres til fortsatt å være aktive i dialogarbeidet i menighetene og i samfunnsdebatten.
3. Kirkemøtet oppfordrer de lokale menighetene til å:
  - etablere og utvikle møteplasser for dialog og samhandling mellom mennesker med ulik tro og livssyn.
  - bringe innsikter, erfaringer og metode fra kulturmøter og interreligiøs dialog inn i arbeidet med forkynnelse og gudstjenesten.
  - invitere mennesker med annen tro eller overbevisning inn i våre fellesskap som et tegn på kristen gjestfrihet, f.eks. i forbindelse med feiringer, freds- og solidaritetsgudstjenester eller i forbindelse med kriser og katastrofer.
  - bruke dialogiske arbeidsmetoder i diakonalt arbeid (diapraksis).
  - styrke arbeidet med tros- og livssynsdialog i trosopplæringen.
  - synliggjøre dialogarbeidet i planer og rapporter slik at menighetene kan dra nytte av hverandres erfaringer.
4. Kirkemøtet anmoder Bispemøtet, i samarbeid med Teologisk nemnd i Mellomkirkelig råd, Egede Instituttet, de teologisk lærestedene og de kirkelige dialogsentrene, å arbeide videre med religionsteologi og dialogteologi i lys av Den norske kirkes lære. Det er særlig aktuelt å reflektere over Den norske kirkes forhold til jødedom og islam. Reformasjonsjubileet i 2017 gir oss en anledning til å reflektere selvkritisk over vår lutherske arv i møte med annerledes troende.

Kirkemøtet ser behovet for styrket kompetanse og

- ber Utvalg for ungdomsspørsmål i Kirkerådet og Ungdommens kirkemøte om å innhente og dele unges erfaringer og kompetanse på dialogfeltet og særskilt reflektere over om det er mulig å drive dialog via sosiale medier.
- henstiller til Bispemøtet og Kirkerådet om å sette spørsmål knyttet til religionsmøte, dialog og et tros- og livssynspluralistisk samfunn på dagsorden i etterutdanningen av kirkelige ansatte.
- oppfordrer Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd og Bispemøtet til å utarbeide studie- og kursmateriell med utgangspunkt i boka «Dialogteologi på norsk» og Bispemøtets veiledning «Religionsmøtet ved kirkelige handlinger».

- oppfordrer de teologiske lærestedene til å styrke forskning og undervisning om religionsmøte og dialog.
  - oppfordrer de kirkelige dialogsentrene, i samarbeid med Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd, til å utvikle ressursmateriell om kulturmøter og dialog til bruk i trosopplæring både for barn, unge og voksne.
  - oppfordrer de kirkelige dialogsentrene til å legge til rette for erfaringsutveksling mellom menigheter.
5. I arbeidet med dialog er det viktig – også når vi deler tro – å ha et fokus på folkekirkens medlemmer med særskilt spirituell arv knyttet til sin kultur. Kirkemøtet ber Samisk kirkeråd legge til rette for samtaler om kristen tro og samisk spiritualitet.

Kirkemøtet ber om at perspektivene i denne saken blir tatt med i arbeidet med ny kirkeordning slik at nyordningen setter oss i stand til å være luthersk kirke i et økumenisk fellesskap i et flerreligiøst og livssynsåpent samfunn. Reformasjonsjubileet i 2017 gir oss en unik mulighet til å reflektere over dette sammen med andre.

Enstemmig vedtatt.

111 stemmeberettigede.